

Historiar el franquisme

El passat és un país estrany, s'assegura des del poètic títol d'un llibre de David Lowenthal, el qual fa constar que conèixer aquest passat és essencial i ineludible per donar sentit al present. Al mateix temps, l'historiador nord-americà també diu que aquest passat sovint esdevé una pesada càrrega que paralitza la innovació i condiciona l'acció futura. Doncs bé, segurament això és el que passa amb la història del franquisme, si més no fins ara, ja que la transició política de la dictadura a la democràcia va anar acompanyada d'una mena de pacte no escrit mitjançant el qual s'havia d'estimular l'amnèsia. Però darrerament s'han vist a la llum un seguit de llibres dedicats a analitzar el franquisme i la transició, més enllà de la meritòria tasca feta per Josep Maria Solé i Sabaté, Joan Villarroya, Vicent Gabarda, Josep Benet i Josep Ferrer i Gironès.

Dels nous llibres, en destacaria, en primer lloc, el de Carles Santacana, *El franquisme i els catalans* (Editorial Afers, 2000), el qual presenta entre d'altres, la documentació de les discussions produïdes en el si del Consejo Nacional del Movimiento el 1962 i el 1971 sobre la política que calia practicar respecte de Catalunya. El llibre de Santacana revela el neguit del franquisme en constatar que no s'havia aconseguit el propòsit de destruir la cultura catalana ni esberlar la política autònoma i el catalanisme.

Sobre el col·laboracionisme català trobem *El catalans de Franco* (Plaza & Janés, 1998) d'Ignasi Riera, *De tots colors* (Edicions 62, 2000) de Fabià Estapé, *Els ajuntaments franquistes a Catalunya* (Pagès editors, 2000) de Martí Marín i també *Empresarios de la postguerra. La Comisión de Incorporación Industrial i Mercantil nº 2, 1938-1942* (Cambra de Comerç, 1999), elaborat per Rafael Aracil i altres, que aporta moltes dades sobre l'actitud dels burgesos catalans que eren la base d'allò que

s'anomenà els "catalans de Burgos". L'evolució posterior d'aquests empresaris es pot resseguir en la síntesi de Francesc Cabana, *37 anys de franquisme a Catalunya* (Pòrtic, 2000). En un sentit contrari, Francesc Vilanova ha analitzat els efectes de la repressió econòmico-política exercida pel franquisme sobre el conservadorisme desafecte a *Repressió política i coacció econòmica. Les responsabilitats*

Durant molts anys el franquisme es va beneficiar de l'amnèsia històrica.

polítiques de republicans i conservadors catalans a la postguerra (1939-1940) (PAM, 1999).

La quotidianitat del franquisme, ha escrit no fa gaire Francesc-Marc Álvaro, va condemnar molta gent a ser mers figurants transparents de la història. Al capdavant, té raó Santos Julià quan diu que el projecte de societat de la dictadura consistia en una permanent desmobilització i atomització social. De vegades, per tant, els efectes d'aquest franquisme quotidià són més fàcils de percebre en l'àmbit local o sectorial. Això és el que es dediquen a observar treballs com ara *La província de Tarragona durant el franquisme (1939-1976)* (Publicacions Guillem Oliver, 1996); el llibre col·lectiu, coordinat per Ismael Saz i Alberto Gómez Roda *El franquisme en València. Formas de vida y actitudes sociales en la posguerra* (Episteme, 1999); o bé una obra de diversos

autors, centrada en aspectes culturals, *Sota la boira. Lletres, arts i música a la Girona del primer franquisme (1939-1960)* (Museu d'Art, 2000).

Malgrat que la resignació de la multitud és una condició necessària perquè una dictadura perduri, és clar que aquesta no serà mai una actitud unànime, com es pot comprovar en aquells treballs referits a la guerrilla, el més recent dels quals és el de Ferran Sánchez Agustí, *Maquis a Catalunya. De la invasió de la Vall d'Aran a la mort del Caracremada* (Pagès editors, 1999). La reconstrucció de l'antifranquisme és, doncs, imprescindible per completar la radiografia del franquisme. I en aquest sentit, a banda de les memòries de Gregorio López Raimundo i de Joan Colomines, la síntesi més sòlida sobre les organitzacions polítiques del món antifranquista continua sent el llibre de Valentina Fernández Vargas, *La resistencia interior en la España de Franco* (Itsmo, 1981). Així mateix, Carme Molinero i Pere Ysàs van estudiar el creixent protagonisme de l'antifranquisme en la classe obrera a *Productores disciplinados y minorías subversivas. Clase obrera y conflictividad laboral en la España franquista* (Siglo XXI, 1998); com David Guinard el 1994 va recollir nou estudis relacionats amb la reorganització del moviment obrer mallorquí a *L'esquerra mallorquina i el franquisme* (Documenta Balear).

En fi, aquests i molts llibres més que no he pogut citar demostren que la història del franquisme està en marxa, malgrat les resistències mentals, les justificacions interessades i les distorsions presentistes que he indicat al principi. Per superar l'oblit que va imposar-nos la transició, els historiadors han de continuar treballant, com ja és evident si es llegeixen les actes del IV Encontre d'Investigadors del Franquisme publicats com a *Tiempos de silencio* (Universitat de València, 1999).

Agustí Colomines